

ATMOSFERİN ÇİRLƏNMƏSİ PROBLEMİ

Şəhərlərdə fəaliyyət göstərən sənaye və nəqliyyat vasitələrinin havaya buraxdığı tullantılar atmosfer havasının kəskin çirklənməsinə səbəb olur.

Atmosferin çirklənmə səviyyəsi göstəricilərdə öz əksini tapmışdır. Çirkləndirici maddələrin təhlükə dərəcəsi və konsentrasiyasından asılı olaraq dəyişən ümumi kompleks göstərici kimi atmosferin çirklənmə indeksindən (AÇİ) istifadə olunur. Konkret məntəqələrdə aparılan hesablamalar göstərir ki, çirkləndirici maddələrin miqdarı atmosfərə hansı formada və hansı yollarla daxil olmasından asılı olaraq dəyişir. AÇİ adətən tullantıların ən yüksək orta illik göstəricisi üzrə hesablanılır.

Şəhərlərdə havanın əsas çirklənmə mənbələri asılı maddələr, azot 2-oksidi, benzapiren, formaldehid, fenol, karbon-sulfid və hidrogen floriddir. Son on il ərzində atmosferin orta illik çirklənməsi təqribən 50%-ə qədər artmışdır.

Sənaye məhsullarının istehsalı gündən günə artır, bu da metallurgiya, kimya, neft, qaz və kömür istehsalı sənayələrinin atmosfərə atılan tullantılarının miqdarının artmasına gətirib çıxarır. Həmçinin qaz, kömür və mazutla işləyən istilik energetikasının tullantılarının həcmi də artır. İri şəhərlərdə havanın yüksək çirklənmə dərəcəsi qeydə alınmışdır ki, bu da ümumi ekoloji vəziyyətin gərgin olmasını təyin edir.

Atmosferin ümumi çirklənməsi bütövlükdə iqlimin dəyişməsinə, "istixana effekti"nin yaranmasına, bu isə global istiləşməyə gətirib çıxarır.

Son illərin tədqiqatlarına əsasən, Azərbaycanın düzənlik rayonlarında havanın temperaturunun əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi müşahidə olunur.

Bütün respublika ərazisində qışın isti keçməsi qeydə alınmışdır.

Yazda temperaturun aşağı düşməsi müşahidə olunur: Naxçıvan və Abşeronda ən çox soyuqlaşma, Lənkəran və Ceyrançöl zonalarında ən aşağı qiymətlər qeydə alınmışdır.

Yay əvvəlki illərin yayından fərqli keçir. Bütün respublika üzrə temperaturun dəyişməsi 1°C-dən çox təşkil etmir.

Payızda düzənlik ərazilər istisna olmaqla temperaturların kəskin düşməsi qeydə alınmışdır.

İllik dəyişikliklərlə bağlı

iqlimin ümumi istiləşməsi qeydə alınmışdır: Lənkəran, Kür-Araz və Ceyrançöl rayonlarında 0,6°C-yə qədər, digər ərazilərdə isə iqlimdəki istiləşmə 0,1-0,4°C arasında dəyişir.

Azərbaycan Respublikasının nümayəndələri 1992-ci ildə BMT-nin Braziliyada Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilən "Ətraf mühit və inkişaf konfransında "İqlim dəyişmələri üzrə Konvensiya"nı imzalamış, 1995-ci ildə Milli Məclis tərəfindən ratifikasiya edilmişdir.

2000-ci ildə bu Konvensiyanın həyata keçirmə mexanizmini təyin edən Kioto Protokolunu (Yaponiyada) imzalamışdır. Bu tədbirlərin əsas məqsədi iqlimin istiləşməsinə və "istixana effekti"nin yaranmasına səbəb olan atmosfərə atılan sənaye tullantılarının miqdarının azaldılmasıdır. İqlim dəyişiklikləri bütün bioiqlim komplekslərinin dəyişməsinə səbəb olur, o cümlədən insan və təbiət faktoruna mənfi təsir göstərməklə ümumi ekoloji vəziyyəti pisləşdirir.

Hal-hazırda Azərbaycan ekoloji vəziyyətin yaxşılaşması üzrə istiqamətlənmiş regional tədbirlərdə iştirak edir, belə ki, atmosfərə atılan sənaye tullantılarının azalması üzrə və iri şəhərlərin qazla işləyən nəqliyyat vasitələri tərəfindən çirklənməsinə qarşı işlər aparılır.

